

Dagens frågor

Herkules från Hästveda

Många har frågat sig varför statsrådet Sven-Eric Nilsson, vanligen kallad Hästveda efter sin mer eller mindre natursköna hembygd ej långt från Hässleholm, så kallsinnigt avvisade tanken på att bli Konungens sändebud i Tunisien. Där skulle han befinna sig på ett så att säga behagligt avstånd från hemlandet. Har han inte gjort sig förtjänt av en sinekur efter sina åtta år som konsult i Kanslihuset? Är han inte värd att sträcka ut sig som en pascha — nej, som en bej! — i palmernas skugga, fläktad av odalisker (om fru Nilsson tillåter), lyssnande till fenikiska fontäners plask, ögnande i en bok om Barbareskataterna?

Enligt förljudande skulle förklaringen vara hans brinnande ärelystnad. Han vägrar att dra sig tillbaka från regeringskretsen förrän han för alltid hugfäst sitt namn i Svea rikets hävder. Den fåkunnige trodde visserligen att han redan gjort detta såsom den man, som för alltid utrotat den gamla ökända kanslisvenskan. Är han kanske inte den filologiske banbrytare och nydanare som ersatt denna förkättade språkform med den sk Hästvedaprosan, en syntetisk version av allt det bästa i den moderna byråkratins uttrycksmedel, en strängt saklig, teknisk stil, lyckligt befriad från varje tillstympelse till must och lust och mærg och færg?

Men i sin äregirighet inte nöjd med denna bragd — som i och för sig kunde vara nog att fylla flertalet av hans landsmän med häpnad och avund — har hr Nilsson beslutat gå vidare på sin bana. Hästvedaprosan har lika litet kunnat släcka hans törst efter ryktbarhet som hans husaffärer på Östermalm. Nej, hr Nilsson har ännu större krav på att — innan han accepterar en reträttpost — skapa sig ett äreminne varaktigare än kopparn, ja varaktigare än emaljen, den emalj som beklär malteserkorsen i våra ordenstecken.

Hr Nilsson nöjer sig icke med mindre än att gå till historien som den Herkules från Hästveda, vilken gjort rent hus i det svenska

ordensväsendets augiasstall.

Våra första tre riddarordnar — serafimern, svärdsorden och nordstjärnan — inrättades som bekant av den gode kung Fredrik I: *Potz tausend Donnerwetter haben Wir das alles getan!* Det var 1748 eller 1751 hur man nu vill ta det. År 1772 »instiktade» Gustaf III i samband med sin kröning Vasen. Det rör sig alltså om en ärevördig, månghundraårig tradition, som berett ett stort antal människor en oskyldig glädje och motiverats av att Sverige inte heller när det gäller officiella hedersbevisningar velat skilja sig ut ur de civiliserade nationernas krets.

Ordensväsendet är helt enkelt en mycket praktisk, mycket smidig och ganska billig form för utdelande av, resp utväxlande av symboliska förtjänstecken inom och mellan nationerna. Inte mindre än ett tiotal gånger har ordnarnas avskaffande diskuterats i Sveriges riksdag och hittills alltid med negativt slutresultat. Redan år 1913 satte dåvarande statsminister Karl Staaff, en allt annat än kungafjäskande eller ordenshungrig liberal, fingret på den ömma punkten. Han framhöll, att medan det kunde vara en mycket tilltalande åtgärd att över hela världen avskaffa ordensväsendet, var regeringen inte beredd att jakande besvara frågan huruvida det för ett litet folk som vårt med stora alltjämt ökande internationella intressen skulle vara lämpligt att avskaffa ordensväsendet medan det överväldigande flertalet andra länder behöll det.

Detta var sunda förnufts röst, och inga rationella synpunkter har sedan dess tillkommit som kunnat rubba Staaffs argumentering. Men hr Nilsson är av en annan mening. Och eftersom riksdagen visat sig opålitlig, när det gällt ordensväsendets avskaffande, har han av allt att döma tagit saken i egna händer. Den månghundraåriga traditionen skall avskaffas genom ett penndrag av Herkules från Hästveda. Han uppger sig ha överlagt med tjänstemannaorganisationerna och fått »flertalets» godkännande. Från och med årsskiftet skall

därför, om hr Nilsson får hållas, det kungliga svenska ordensväsendet upphöra (i kraft av ett kungl brev?) och de spetsiga korsen ersätts av en rund regeringsmedalj, ryktesvis benämnd Hästvedamedaljen.

Fråga är dock om inte hr Nilsson gjort upp räkningen utan värden. Något missförstånd måste föreligga. Det är nämligen Hans Maj:t Konungen som är Herre och Mästare över alla svenska riddarordnar, inte Hästveda. Hur vore det att tänka om beträffande Tunisien i alla fall?

Inför presidentvalet

När demokraterna i juli utsett senator McGovern till sin kandidat i det amerikanska presidentvalet i november, skrev den kände kolumnisten Stewart Alsop, att det bara finns en enda man som skulle kunna hindra att president Nixon blir återvald. Denne man är Richard Nixon själv.

Nixon har aldrig varit en bra kandidat på fältet i valstrider. Han kan uppträda för hetstigt och grovt, och han saknar ett vinnande utseende. Hans stereotypa gester och uttryck, inlärda i brist på bättre, är inte heller naturliga. Det bästa han kan göra vore alltså att hålla sig borta från valkampanjen och att låta andra slåss för sig. Härtill har han full rätt, eftersom han är USA:s president, och teoretiskt bör denne ej blanda sig i valstrider. Men risken finns, menade Alsop, att den gamle stridshästen inte står att hejda. Det passar honom inte att hålla sig utanför ett verkligt slagsmål. Och demokraterna befinner sig i ett sådant läge, att de kommer att taga till alla medel för att angripa inte bara republikanerna i allmänhet utan president Nixon personligen.

I själva verket har denne inte varit en så dålig president som radikala skribenter vill göra gällande. Inrikespolitiskt har det gått tämligen bra, och den ekonomiska konjunkturen håller på att vända. Som alla presidenter har han fått bakslag med reformförslag, särskilt sociala, men han kan åberopa att

kongressens båda hus har demokratisk majoritet. Utrikes har han på ett utomordentligt sätt angripit den svåra frågan om USA:s förhållande till Kina, och samtidigt har han kunnat förbättra förbindelserna till Moskva. Det är en märklig prestation. Mot sig har han naturligtvis kriget i Indokina. Men han har dock enligt löfte dragit bort nästan alla amerikanska förband ur Sydvietnam. Om inte Nordvietnams ledare satsat på den som man nu vet väsentligen misslyckade offensiven i maj, hade inte heller de nya bombningarna börjat. Detta är ett sammanhang som man på vissa håll gör allt för att släta över, men som ju finns.

Kriget i Nordvietnam innebär emellertid en svårighet för Nixon, bl a därför att det mäktiga USA med alla sina resurser inte lyckats föra det till ett slut. Men även för McGovern utgör kriget en svårighet. Denne har börjat med ett löfte att han inom tre månader skall ha dragit bort alla amerikanska trupper från Sydostasien och ha fått de amerikanska fångarna i Nordvietnam fria. I fråga om den första delen av löftet har han redan tvingats göra inskränkningar. Skulle han fullfölja det utan hänsyn till gällande fördrag och försäkringar, kommer man dessutom snart att fråga sig var han står i förhållande till NATO. Den andra delen är alldeles huvudlös redan som löfte. Nordvietnameserna kommer att bli förtjusta att få visa USA:s president att de inte bryr sig om honom. Om och när några krigsfångar blir återlämnade vet man inte. Röda Korset får som bekant inte ens konstatera att de finns. I varje fall blir det inte vid den tiden som McGovern lovat.

Lägger man härtill att McGovern kommit med diverse radikala uttalanden i flera frågor — om arvsskatten, abortproblemen, narkotika — är det lätt att se att han inte sitter med bara vinnande kort. Han får många ungdomar med sig. Men han har redan genom sitt val av delegater till konventet skaffat sig bittra fiender bland de vanliga demokraterna, och han har inte fackföreningsfolket odelat för sig. De som nu hörs mest är inte tillräckligt

många för att välja honom. Han måste också ha röster från dem som är tysta. Då skall man inte glömma, att medelåldern bland de amerikanska väljarna i dag ligger på omkring 46 år.

Den Gud ger ett ämbete . . .

Kostnaden för ett reningsverk i en kommun, som projekterats till 11 millioner kronor, har stigit till 34 millioner och arbetet har just påbörjats. Ett friluftsbad, som beräknats till 4 millioner kronor, när principbeslutet fattades i kommunfullmäktige, kommer i bästa fall att kosta tre gånger så mycket i färdigt skick. Ett bostadsområde för 10 000 personer håller på att bebyggas med skola och centrum, när det befinns att hyresgäster saknas och att kommunen i fråga redovisat minskat invånarantal de sista åren. Den parlamentariskt tillsatta styrelsen i en bostadsstiftelse, som utför en del av bebyggelsen, har därvid bundit sig så hårt med kontrakt, att det kostar lika mycket att frånträda det onödiga projektet som att fullfölja det. Exempler från kommuner i landet kan mångfaldigas och bär sorgliga bevis på de kommunala förtroendemannens oförmåga att hushålla med allmänna medel. Man frågar sig hur sådant kan hända, inte en utan upprepade gånger, och hur människor, som, får man anta, sköter sin privata ekonomi, kan delta i beslut som uppenbarligen vilar på helt felaktiga ekonomiska beräkningar.

Den psykologiska förklaringen, att människor känner mindre ansvar i ett större kollektiv och att det därför är lättare att slösa med kommunens medel än med innehållet i den egna plånboken, kan inte vara hela svaret på frågan. Förmodligen kommer man sanningen närmare om man skriver misshållningen på okunnighetens konto. Den kommunala självstyrelsen gällde ju ursprungligen betydligt blygsammare offentliga uppgifter, och den stora börda, som nu vilar på kommunen och dess förtroendevalda, har helt enkelt blivit

för tung att bära. Uppgifterna är för komplicerade och fordrar ekonomisk insikt i en omfattning, som man rimligen inte kan förvänta sig hos det stora flertalet politiskt engagerade.

Denna sista förklaring till det stora kommunala slöseriet bär samtidigt inom sig möjligheten till en konstruktiv förbättring, om den goda viljan finns. Okunnighet och bristande insikt kan dessbättre avhjälpas. En ekonomisk utbildning som är avsedd för kommunens politiker och inriktad på just de speciella kommunala problemen borde vara självklar för den, som innehar en kommunal förtroendepost. De stora bildningsorganisationerna skulle här ha ett uppslag till kurser, som torde få stor tillslutning av ansvarskännande kommunalmän.

Om man från början ger de frivilliga politiska insatserna en målmedveten ekonomisk inriktning, måste detta leda till effektivisering av det kommunala arbetet, minska nybörjarens valhänthet och kanske så småningom ge kommunerna en mera företagsekonomiskt medveten kår av politiker. Det är också ett önskemål, som torde ligga varje skattebetalare varmt om hjärtat.

U 68 och universiteten

1968 års universitetsutredning lade i somras fram en slags principskiss på hur utredningen tänker sig framtidens högskoleväsen. Mycket av vad som sägs är klokt och framsynt. Vi behöver en reform inriktad på att skapa en mera överskådlig och enhetligt fungerande administration av den hittills tämligen vildvuxna floran av institutioner för högre studier. Praktiskt väl fungerande åtgärder härför är något annat än en likriktning i byråkratismens tecken. Här som eljest gäller det att söka den inte alldeles lättfunna leden mellan Scylla och Charybdis.

Inför annat i förslagen ställer man sig mera betänksam. Vad skall tex vara behållningen av att avskaffa fakulteterna? Därför att de inte passar i vissa sammanhang, kan de vara

i hög grad funktionsdugliga, ja, nödvändiga i andra. Numera verkar de väsentligen som tvärvetenskapliga organ för allmän tillsyn av undervisning och forskning samt för lärarkrytering och kontakter utåt. De är det sista verkligt fackkunniga organ, som högskolor och universitet tillåtits behålla. Alla andra är så uppblandade med lekmannainflytande, att den högre utbildningens karaktär av expertsystem starkt försvagats. Ty när det gäller vetenskaplig forskning och högre undervisning är dock universitetsadministratörer som studenter — för att inte tala om eventuellt tillkommande s k samhällsrepresentanter — lekmän. Skulle deras inflytande bli avgörande, riskerar vi samma utveckling som i många delstater i USA, där de ordinära universiteten knappast motsvarar nivån vid våra svenska folkhögskolor. I den internationella konkurrensen, där förmågan att utbilda och rätt utnyttja det egna folkets intelligenskapital alltmer blir avgörande, kan ett land inte hävda sig utan kvalitet i den högre utbildningen. När man som hos oss tillåter sig vidlyftiga experiment med grund- och gymnasieskolan, blir kvalitetskraven på den högre utbildningen desto större.

Tyvärr finns det synpunkter och tonfall i U 68:s skrift, som tyder på att av tidsandan fångade krafter i utredningen leker med tanken på drastiska s k jämlikhetsreformer. Närmast skulle det betyda att forskarnas och lärarnas, enkannerligen professorernas inflytande reducerades till en slags expertroll. De skulle i realiteten komma att ställas under förmyndarskap av administratörer, studenter och avnämarrrepresentanter. Om det blir reformer av det slaget som U 68 till sist för fram, bör utredningen räkna med proteströrelser vid universiteten av en förbittring, som hittills inte förekommit från de beskedliga vetenskapsidkarnas sida. Likaså skulle vi få en häftig partipolitisk uppgörelse kring universitetens reformprogram. Dess bättre är sista ordet ännu inte sagt från U 68. Utredningen hinner tänka mera — tänka om också!

Hr Sträng talar

I en artikel i Svenska Dagbladet den 1 juli påminde ambassadör Bo Siegbahn om en händelse från i våras. Han ansåg med rätta att den inte borde få falla i glömska. Regeringens egendomliga turer i EEC-frågan är ju bekanta. Den öppna ansökan som ej utslöt fullt medlemskap, hr Palmes plötsliga beslut att avstå från ett sådant — ett beslut fattat under ännu ej klarlagda omständigheter men uppenbarligen efter stark påverkan från något håll —, förutsägelser om särskilda villkor för Sverige vilka ej kommit till stånd, allt detta och mycket annat har med skäl skapat bekymmer för svensk exportindustri. Vid ett möte i januari med 175 industriledare kom deras oro till uttryck.

Dessa industriledare gjorde landet en tjänst. De talade om hur läget var. I polemik mot ett angrepp från statsministern i remissdebatten i vintras underströks detta i Svensk Tidsskrift nr 3 i år. Hr Palmes kritik var emellertid formellt klanderfri. Hr Sträng har gått mycket längre. I sitt 1 majtal tillät han sig att påstå, att dessa industriledares »lojalitet mot samhället» kunde ifrågasättas, vilket han alltså också gjorde. Var går gränsen mellan illojalitet mot samhället och landsförräderi?

Hr Iveroth i Industriförbundet begärde av hr Sträng en förklaring. Denna kom. Den bör ej glömmas. Hr Sträng meddelade, att hr Iveroth fick »torgföra kritik och egna uppfattningar» inom Industriförbundets intresseområde, »och där ser jag inga begränsningar». Lägg märke till detta: Svenska industrimän får lov av finansministern att i viss utsträckning ha egna åsikter. Men, fortsatte hr Sträng, de bör avstå från att framföra vad de menar ifråga om utrikespolitiken »tvärt emot riksdagsmajoritetens uppfattning».

Vi är vana vid åtskilligt från regeringens sida, men detta går över det mesta. Hur oskickligt regeringen fört Sveriges talan i EEC-sammanhang är välbekant i politiska kretsar utomlands och särskilt i Bryssel. När svenskar, som förstår detta, yppar sin oro,

lå åberopar hr Sträng en riksdagsmajoritet, den till vilken kommunisterna förhåller honom. Ingen opposition bör få komma till uttryck. Grundlagsenligt får man dock, vilket även hr Sträng bör veta, opponera i tryck. Hittills har man här i landet också haft rätt att tala fritt.

Hur kan en man som hr Sträng, uppvuxen i en demokratisk tradition och skolad i Sveriges riksdag, uppträda med sådana åthävor? Enda förklaringen förefaller vara, att han försöker påtaga sig den roll av landsfader, som Per Albin Hansson axlade och som Tage Erlander så småningom lyckades fylla men som nu står ledig; hr Palme har små utsikter att växa in i den. Hr Sträng känner sig bred tillräckligt och tror sig imponera genom att göra sig ännu bredare.

Men han har missförstått situationen. För att komma med landsfaderliga förmaningar är inte den yttre tyngden tillräcklig. Därtill fordras också en inre. Per Albin Hansson hade en sådan, och han hade därtill sin, trots en yttre strävhet, förståelse för människors villkor. Tage Erlander hade också en förmåga att förstå, kanske tack vare sin känslighet och sin fantasi, och han använde medvetet en till sist utvecklade yttre pondus för att därmed värva förtroende. Hr Sträng har sitt yttre för sig, knappast mer. Det är stor skillnad mellan självupptagen grötmyndighet och mänsklig tyngd.

Att plocka fjädrar

När unga socialdemokrater i ledande ställning numera uttalar sig om det enskilda näringslivet har deras tonfall skärpts till ytterlighet. Vid sommarens kongress med socialdemokratiska ungdomsförbundet utlovades bland mycket annat att man nu inte längre skulle nöja sig med att »vingklippa kapitalismen», det vore nu dags att »plocka fjädrarna av den också».

Hr Palme betecknade — utan alla reser-

vationer — kongressen som den mest praktiskt inriktade och resultatrika som förekommit på många år. Samtidigt har såväl han själv som hrr Sträng och Feldt påtagligt vinnlagt sig i andra sammanhang om att uppmuntra »kapitalisterna» till investeringar. Hr Sträng har to m nyligen lovordat banker och exportindustrier för deras insatser till folkhushållets fromma. Hur kan denna ekvation gå ihop? Vet socialdemokraterna inte längre vad de gör? Man får ju ändå förutsätta en nära kontakt mellan de unga lejonerna i SSU — nu för tiden »juniorministrar» eller annat behagligt i statsmaskineriets topp — och regeringens politiskt ledande krafter.

Förklaringen på detta partipolitiska fenomen ligger mycket riktigt på det partipolitiska planet. Var och en som följt opinionsbildningen bland ungdomen vet att socialdemokraterna under de senaste åren gått starkt tillbaka bland de unga väljarna. Den senaste tidens inofficiella opinionsmätningar tyder på att läget nu för deras del är dystert. Bland förstagångsväljarna skulle de med bred marginal ha passerats både av centerpartiet och KFML; särskilt väl tycks extremvänstern ha lyckats att slå ut den partitrogna socialdemokratiska ungdomsrörelsen. Inför sådana fakta blir det lättare att förstå hr Palmes välsignelser till sina egna frifräsare. Här gäller det i maktinnehavets intresse att slå tillbaka attackerna från vänster. I så fall får man inte vara så noga med metoderna.

Vad i sin tur fenomenet med extremvänsterns starka ställning bland de unga väljarna beträffar är det lättförklarligt nog. Alldeles uppenbart är det en följd av deras starka inflytande i Sveriges Radio — där TV månad efter månad överträffar sig själv i politisk ensidighet. Snart är det väl bara de enklaste underhållningsprogrammen, som inte får inslag av vänstergängens alltmer raffinerade påverkan. Ensidighet i informationen, förljugen sk samhällsdebatt med hatagitation mot det enskilda näringslivet liksom hela programvarelets inriktning, allt detta hjälper KFML att

plocka fjädrarna av hr Palme och hans ungdomsrörelse. Därav SSU:arnas försök att visa att de, minsann, är minst lika goda kålsupare

som kommunisterna när det gäller att missänkliggöra samhällets bärande ekonomiska krafter.